

новитѣ студии, отъ които за насъ сж особено важни „*Drei Münzen der Wolga-Bulgharen aus dem 10. Jahrh.*“ въ *Mémoires de l'acad. imp. de St. Petesbourg* VI. 171. и слѣд. и „*Die ältesten arabischen Nachrichten über die Wolga-Bulgharen aus Ibn-Foszlans Reiseberichte*“, въ сжидитѣ мемуари, VI. серия, т. I. p. 572.—577. 1832., бѣше естествено единъ видъ откровение за историчната наука и специално за историчната на нашия въпросъ. Оскъдицата на дотогавашнитѣ материали обяснява най-добрѣ благоприятния приемъ на Френовитѣ издирвания върху нѣкои древни български монети и въобще на арабскитѣ извѣстия за една частъ отъ прабългаритѣ. Тѣй като развитието на цѣлата исторична критика отъ 30-тѣ години насамъ по нашия въпросъ е въ най-тѣсна зависимость отъ оползотворенитѣ отъ Френа арабски свидѣтелства, намъ ни се налага длъжностъ, да се спремъ малко повече при интерпретацията на тоя толкова важенъ за насъ изворъ.

Тукъ на първо мѣсто ще имаме прѣдъ очи Френовия трудъ: „*Aelteste Nachrichten*“, като обръщаме пакъ главно внимание на *езиковитѣ аргументи*. За жалость липсата отъ арабски шрифтъ въ Държавната печатница, въ която се набира настоящата студия, ни застави, да се задоволимъ навредъ само съ транскрипция на имената и думитѣ.

Френъ поставя прѣди всичко въпроса: *къмъ коя раса принадлежатъ прабългаритѣ?* Слѣдъ като поменува накратко многобройнитѣ хипотези, поставени въ отговоръ на тоя въпросъ (славянска, източно-финска или уралска, татарска) той свършва, че никой собствено не е доказалъ своето твърдение, никой не е рѣшилъ въпроса (p. 547.). И какъ би било това възможно, когато изстѣдвачитѣ сж принудени да се ограничатъ почти изключително съ познатитѣ, инакъ въпрочемъ много важни, *Responsa ad consulta Bulgarorum* на царята Николай I. отъ 866. год., и се лишава отъ други по-специални данни върху *езика*, управата, нравитѣ и обичаитѣ на българитѣ. Наистина съобщенията на ибн-Фодлана, които Френъ за първъ пътъ освѣтлява, идватъ да изпълнятъ поне отчасти една голѣма бѣда, обаче и тѣ не сж отъ такова естество, щото историкътъ да може да се ползува отъ тѣхъ съ неограничено довѣрие. Първене тѣ сж много изолирани или сж много общи и недостатъчно характерни, при това сж и много малко на брой; а тѣй като критиката трѣбва още да ги хабилитира, особено езиковитѣ остатъци, тѣ сж проблематични. При всичко това Френъ е на мнѣние, че историкътъ не може да не се възползува отъ показалцитѣ, които лежатъ въ тия данни, въпрѣки тѣхната непълнота, не може да не ги приведе въ свръзка съ други намъ познати и да не се опита, да прѣсне колко годъ свѣтлина върху въпроса за произхода на прабългаритѣ.

Тѣмъ тая задача се опитва да рѣши по-нататъкъ и самъ Френъ, като изхожда отъ *езика* на българитѣ, доколкото може да се сжи по нѣколко думи, очувани въ рапорта на ибн-Фодлана. Той, както знаемъ, съобщава че билъ изпратенъ отъ арабския халифъ Муктадира Биллахи до *царя на славянитѣ*, който се наричалъ *Балтаваръ Алмусъ, синъ на*